

MESA 8: O POÉTICO, O POLÍTICO E O XÉNERO

Xenealoxías poético-políticas na poesía de Itxaro Borda

MATERIAIS DE APOIO

BREVE BIOGRAFÍA DE ITXARO BORDA

Itxaro Borda naceu en 1959 en Oragarre (Behe Nafarroa ou Baixa Navarra), en Ipar Euskal Herria¹. Oragarre é un municipio rural que pertence á rexión de Amikuze, unha rexión fronteiriza tanto nas súas características xeopolíticas —unha zona limítrofe con Bearn, unha comarca occitana, e con Zuberoa, unha provincia vasca con grande identidade tanto nas especificidades do seu dialecto, como nas súas tradicións e costumes culturais—, como nas súas

características lingüísticas —cohabitan nese territorio fronteirizo tres linguas de moi diferente tradición (éuscaro occitano gascón, francés), e que se desenvolven en subvariedades lingüísticas moi características—. Cabe subliñar que en Ipar Euskal Herria o éuscaro non é oficial.

Itxaro Borda publicou o seu primeiro poema en 1974, na revista *Herria*, e en 1981 participou na fundación da revista literaria *Maiatz*, a plataforma editorial máis importante de Ipar Euskal Herria (é practicamente a única hoxe en día). A revista *Maiatz* na actualidade publica dous números ao ano, e caracterízase por non ter un proceso de edición normativo, e pola liberdade na publicación (liberdade na temática, na estética e retórica, e na normativa lingüística ou mesmo na variedade lingüística). Non obstante, esas características e a autoxestión propia da revista dificultaron a súa difusión no campo literario vasco, e sobre todo no territorio de Hego Euskal Herria². Itxaro Borda publicou o seu primeiro poemario na editorial *Maiatz*, e aínda hoxe é colaboradora nesa revista e editorial.

Na década dos 80 colaborou e traballou en Seaska, o movemento social que xestiona as *ikastolas* en Ipar Euskal Herria, centros de escolarización en éuscaro (nunha zona onde a lingua non era nin é oficial). Tras publicar a provocadora novela *Basilika* (Susa, 1984), na que xerou unha radiografía irónica da elite cultural e relixiosa de Ipar Euskal Herria, sufriu un gran acoso, e decidiu deixar a súa terra natal. Despois de traballar uns anos en París, retornou a Euskal Herria case unha década máis tarde. Tras a súa volta, traballou como carteira até a súa xubilación, hai un par de anos.

¹ *Ipar Euskal Herria* tradúcese como «País Vasco Norte», e utilízase para nomear o conxunto das tres provincias vascas que están baixo dominio estatal francés: Lapurdi (Labourd), Behe Nafarroa (Basse-Navarre) e Zuberoa (Soule).

² *Hego Euskal Herria* tradúcese como «País Vasco Sur», e utilízase para nomear o conxunto das catro provincias vascas que están baixo dominio estatal español: Araba (Álava), Bizkaia (Vizcaya), Gipuzkoa (Gipúzcoa) e Nafarroa (Navarra).

BIBLIOGRAFÍA DE ITXARO BORDA

Itxaro Borda é a escritora máis prolífica e versátil da literatura vasca: dende 1984, ano en que presentou o seu primeiro libro de poemas, é unha escritora asidua en diversos xéneros literarios: publicou dez libros de poemas, doce novelas, tres libros de narracións, un ensaio, unha crónica e unha obra teatral, e escribiu decenas de letras de cancións para grupos de rock e pop, ou para cantautoras. Ademais participou regularmente en xornais e revistas culturais, con artigos de temática sociocultural ou sociopolítica, e mesmo a súa labor como tradutora é destacábel, sobre todo na tradución de poesía.

Para máis información sobre a traxectoria literaria de Itxaro Borda consúltese esta ligazón: [Itxaro Borda](#).

Velaí algunhas das súas obras literarias publicadas en formato libro:

POESÍA

Bizitza nola badoan [Tal e como vai a vida], 1984, Maiatz.

Krokodil bat daukat bihotzaren orde [Teño un crocodilo como corazón], 1986, Susa.

Just Love, 1988, Maiatz.

Bestaldean [Noutro lado], 1991, Susa.

Orain [Agora], 1998, Susa.

Hautsak errautsa bezain [O po ao igual que a cinza], 2002, Maiatz.

Noiztenka [De cando en vez], 2007, Maiatz.

Ogella line, 2009, La Malle d'Aurore.

Medearen iratzartzea [O espertar de Medea], 2012, Maiatz.

Zure hatzaren ez galtzeko [Para non perder o teu rastro], 2014, Elkar.

NARRACIÓN

Entre les loups cruels, 2001, Maiatz.

Hiruko [Tríade], 2003, Alberdania.

Zeruetako erresuma [Reino dos ceos], 2005, Susa.

NOVELA

Basilika [Basílica], 1984, Susa.

Udaran betaurreko beltzekin [En verán con anteollos negros], 1987, Txertoa.

Bakean ützi arte [Até que nos deixen en paz], 1994, Susa.

Amorezko pena baño [Máis que a doenza amorosa], 1996, Susa.

Bizi nizano munduan [Mentres eu viva no mundo], 1996, Susa.

%100 basque, 2001, Susa.

Jalgi hadi plazara [Sae á praza], 2007, Susa.

Ezer gabe hobe [Mellor sen nada], 2009, Susa.

Post mortem scripta volant, 2011, Maiatz.

Boga boga, 2012, Susa.

Ultimes déchets, 2015, Maiatz.

CRÓNICA

Urtemuga lehorren kronika [Crónica dun ano seco], 1989, Maiatz.

TEATRO

Odolak su gabe diraki [O sangue ferve sen lume], 2017, Maiatz.

ENSAIO

Emakumeak idazle [Mulleres escritoras], 1984, Txertoa.

ARTIGOS SOBRE A POÉTICA DE ITXARO BORDA

Adxunto algúns artigos sobre a poética de Itxaro Borda:

ATUTXA, Ibai (2011): «[Hacia una Queer Basque Nation desde la poesía de Itxaro Borda](#)», *Lectora* 17, 199-219.

BORDA, Itxaro (2013): «[La intimidad, esa bomba](#)», *452°F. Revista electrónica de teoría de la literatura y literatura comparada*, 9, 42-55.

DOLHARE, Katixa (2013): «[La soledad en la obra de Itxaro Borda](#)», *452°F. Revista electrónica de teoría de la literatura y literatura comparada*, 9, 126-141.

ESCAJA, Tina (2013): «[Poética de resistencia en Itxaro Borda](#)», *452°F. Revista electrónica de teoría de la literatura y literatura comparada*, 9, 111-125.

GABILONDO, Joseba (2000): «[Itxaro Borda: Melancholic Migrancy and the Writing of a National Lesbian Self](#)», *ASJU*, XXXIV-2, 291-314.

A continuación, unha breve aproximación á crítica gay-lesbiana na literatura vasca, onde se menciona a obra e achega de Itxaro Borda:

EGAÑA, Ibon (2014): «[Crítica gay-lesbiana de la literatura vasca](#)», in *Enciclopedia Auñamendi*

ANTOLOXÍA DE POEMAS DE ITXARO BORDA

Nesta antoloxía reúnen algúns dos poemas que mencionarei no relatorio «Xenealoxías poético-políticas na poesía de Itxaro Borda».

MILIA LASTUR REVISITED

I

hilhotzen karrasiak josirik ahoan
nola aurkituko dun hire sokorria?
maiteko haut Milia ez hadila joan
hator edan dezagun ardao gorria...

baratz aberatsetan ebatsi sagarrak
gordeko ditinagu bide bazterretan
ahantz otoi Milia sarraski zaharrak
eta suaren kankak bide hats erretan.

belar bustiek egin maitasun ohantzan
etzanen gaitun gero bi biak bihotza gauero

zapi itzal ikusteko dantzan

non dago harria? Non dago lur hotza?
eresi hark ziona jartzeko zalantzan
maiteko haut Milia ez hadila lotsa...

Itxaro BORDA, *Krokodil bat daukat bihotzaren orde*, Susa, 1986.

MILIA LASTUR REVISITED

I

cos berros dos mortos cinguidos á túa boca,
como poderás atopar o teu auxilio?
eu amareite, non marches Milia,
fica comigo e bebamos o viño vermello...

roubaremos as mazás das leiras farturentas,
gardarémolas nos currunchos dos traxectos.
esquece, por favor, as matanzas vellas
e as cantigas de lume no po dos camiños.

deitarémonos logo as dúas
a ollar a danza nocturna das sete sombras no leito
de amor da herba húmida

u-la pedra? U-la fría terra?
para poñer o pranto en dúbida,
non temas, amareite sempre Milia.

Tradución de Isaac Xubin

Itxaro BORDA, *Krokodil bat daukat bihotzaren orde*
[Teño un crocodilo como corazón], Susa, 1986.

Poema baseado neste canto fúnebre medieval: «Milia Lasturkoren eresia». Para máis información sobre o texto medieval consúltese esta ligazón: [«Lastur, Milia de»](#). Para escoitar a versión recitada e musicada do poema consúltese esta ligazón: [«Milia Lasturko revisited»](#).

LA PORTA OBERTA EN EL CEL, I AIXO

I

herri hau aipatzen diguten aldi oroz
elizetako
barne mukurru beteak erakusten dizkigute,
emazteek beherean
«zuk kentzen duzu munduko bekatua»
eta gizonen galerietan
«urrikal jauna»
kantatzen dutela.

«emaguzu bakea» deiadarkatze
bakoitzean irri bat hiltzen da
hemengo jendeen ezpainetan.

IV

estatistika ofizialen arabera
euskal herri barnean
bizidun haina ardi gehiago dago
horregatik
gasna
urre xuria da.

eta nik gasna ez dut maite.

estatistika klandestinoen arabera
euskal herrian
ardi haina polizi gehiago dago
horregatik
bakea
segurtatua da.

eta nik bakea ez dut maite.

V

ingurukoen aho arras zoriontsuetan
neronen bakartasunaren eremu
desolatua
izar dezaket

no woman's land erraldoia

Itxaro BORDA, *Just Love*, Maiatz, 1988.

LA PORTA OBERTA EN EL CEL, I AIXO

I

i sempre que nos presentan este país
amósannos
os interiores ateigados das igrexas,
no intre en que abaixo
cantan mulleres
“que quitas o pecado do mundo”
e os homes nas galerías
“señor, ten piedade”.

cada vez que pregan “dános a paz”
morre un riso
nos labios das xentes deste pobo.

IV

segundo as estatísticas oficiais
no interior do país vasco
hai tantos seres vivos
coma ovellas
    por isto
    o queixo
    é ouro branco.
e a min non che me gusta o queixo.

segundo as estatísticas clandestinas
no País Vasco
hai tantas ovellas coma policías
    por isto
    a paz
    está asegurada.

e a min non che me gusta a paz.

V

nas bocas inmensamente ledas dos que me rodean
podo medir
o deserto magoado
da miña propia soidade

unha enorme no woman’s land

Tradución de Isaac Xubin

Para ler o poema completo consúltese: BORDA, Itxaro (2011): *Poemas escollidos*, Senz 40, 81-98.

LUISA VILLATA LLORANDO

Ez duzu Madrile ikusi.
Lanerako orduan Hiriaren
Bihotzeko sarraskia, zartagailuek
Zitzikatu gorputz eta altzeiru
    Zirtzilkeria.
    Ez duzu Madrile ikusi.
    Gernika berria.
Leize hegiko arriskuaren menpe,
Zure ele poetikoaren umezurtz
Uzten gaituzu:

Ez duzu Madrile ikusi.
Nunca Mais oihukatuko zenuen.
Hitzak, aditz trinkoak
Eta espazioa zein denbora
Egiaztatzen dizkidaten
Deklinabideak

Ukatzeaz geratu naiz.
Neure herria eta bere –ismoak oro
Gorrotatu ditut.

Ez duzu Madrile ikusi,
Odolez estali arpegio haien
Izua eta etsia,
Hilotzak burdinbideetan.
Milaka errugabe sabelak airean,
Lurrean hedailo.

Nunca mais oihukatuko zenuen
Madrile ikusi bazenu
Ostegun beltz hartan terrorez
Purtzilikatua.
Goya negarrez zegoen
Eta Atotxan Quixote auhenka,
Manchako eiherak baino
Zailagoa dela gaurko intolerantzia
Borrokatzen marmara.
Ez duzu madrile ikusi.
Gernika bat gehiago.
Nunca mais oihukatuko zenuen.

Itxaro BORDA, *Noiztenka*, Maiatz, 2007.

LUISA VILLALTA LLORANDO

No has visto Madrid
de camino al trabajo
masacre en el corazón de la ciudad, obscenidad
de acero y de cuerpos por las bombas
despedazados.
No has visto Madrid.
La nueva Gernika.

Ante el peligro en el borde del abismo,
nos dejas huérfanas
de tu voz poética.

No has visto Madrid.
Clamarías Nunca Máis
Palabras, verbos sintéticos,
Y estoy a punto de negar
Las declinaciones que
me confirman el espacio
y el tiempo.
He odiado
a mi pueblo y a todos sus -ismos.
No has visto Madrid,
terror y desesperación
de rostros cubiertos de sangre,
cadáveres en los ferrocarriles.
Vientres al viento de miles de inocentes,
tendidos de bruces en el suelo.

Clamarías Nunca Máis
Si hubieses visto Madrid
ese jueves negro roto
por el terror.
Goya lloraba
y el Quijote lamentándose en Atotxa
murmurando que es más difícil luchar
contra la intolerancia
que contra los molinos de la Mancha.
No has visto Madrid.
Una Gernika más.
Clamarías Nunca Máis.

Tradución: Iratxe Retolaza
Itxaro BORDA, *Noiztenka*, Maiatz, 2007.

LUISA VILLALTA LLORANDO
Non viches Madrid
de camiño ao traballo
masacre no corazón da cidade, obscenidade
de aceiro e de corpos polas bombas
despezados.
Non viches Madrid.
A nova Gernika.

Ante o perigo no bordo do abismo,
déixasnos orfas
da túa voz poética.

Non viches Madrid.
Berrarías Nunca Máis
Palabras, verbos sintéticos,
E estou a piques de negar
as declinacións que
me confirman o espazo
e o tempo.
Odiei
ao meu pobo e a todos os seus –ismos.
Non viches Madrid,
terror e desesperación
de rostros cubertos de sangue,
cadáveres nos ferrocarrís.
Ventres ao vento de miles de inocentes,
tendidos de bruzos no chan.

Berrarías Nunca Máis
Se vises Madrid
ese xoves negro roto
polo terror.
Goya choraba
e o Quijote lamentábase en Atotxa
borboriñaba que é máis doado loitar
contra a intolerancia
que contra os moliños da Mancha.
Non viches Madrid.
Unha Gernika máis.
Berrarías Nunca Máis.

Tradución: Iratxe Retolaza
Itxaro BORDA, *Noiztenka*, Maiatz, 2007.

HIZKUNTZA POLITIKA 1

Hizkuntza politika eraginkor bat

Bideratzen dinat mihia

Hire zulo beltz guztietara

Lehia arazten dudanean:

Izendegiak biluz isurtzen zaizkidan

Eta aditzak busti.

Puntu kakotx.

Lehenik gorputzen oinarritzko lexikoa

Bihikatzen dinat

Eta eskua, eme eta ezti, sekretuak

Heze dauden deklinabide arauetan hara

Galtzen uzten dudanean

Hasperen barnakorraz

Aldarrikatzen haiz,

Menperatzen haiz,

Harilkatzen haiz

Ene beso artean

Lepo gibelean perlatzen zainan

Aditz-erdi gazia milikatzen denat

Gero, Hire hats hartze kolpekatuak

Hondartza ilunetan dauden elezaharren

Amorrua laburbiltzen duelarik.

Hortz oldarkoiaz

Diti punta ausikitzen diadan unean

Hizkuntza politika eraginkor bat

Bideratzen dinat

Bi hitzetan

Higan gozatuz:

Puntu kakotx.

Puntu marra.

Itxaro BORDA, *Noiztenka*, Maiatz, 2007.

POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Engego una política lingüística eficaz

cada vegada que adreço la meva llengua

a cadascun dels teus negres forats:

Se m'escampen nus els sistemes nominals

I se'm palatalitzen els verbs.

Punt i coma.

Primerament, esgrano el lèxic bàsic:

Mà, dóna, dolça, tendra, secrets

I em deixo perdre

en les normes d'aquestes

declinacions humides.

Amb un profund sospir

Et reivindiques,

Et sotmets,

Et conjugues

Als meus braços.

Llepo la salada suor
que se't posa al darrere del coll
Perquè després,
La teva respiració colpida
Resumeixi
La ràbia dels romanços de les platges fosques.
    Mossego el teu pit
amb dents agosarades
Per fi, engego una política lingüística eficaç
Gaudint en dues paraules
en tu:
Punt i coma. Punt i ratlla.

Tradución: Pau Joan Hernández
Itxaro BORDA, *Noiztenka*, Maiatz, 2007.

BIDARRAI & RICH

Itziar Zigari, Adrienne Rich
zendu gauean.

Laino ilunek
Bahetzen zuten
Bidarraiko
    Azkorria.
Gaueko galerna
Basatiak
Euri-izua
Isurtzen zigun
    Zainetan.
    Orduantxe
Adrienne Rich
Hil berriaren ezpain
Ubelduak
Laztandu nitina.
Your frozen lips.
    Joan behar baita
    Joan aitzina
    Zakua bizkarrean
Haize, uhar eta aro hotzen
Lotsarik gabe.

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

BIDARRAI & RICH

A Itziar Ziga, la noche que murió

Adrienne Rich.

Niebla oscura
Tamizaba
La peña roja
De Bidarraí.
La salvaxe galerna
nocturna
nos vertía
pavor de lluvia
en las venas.
En aquel momento
Acaricié los labios
Amoratados
De la recién muerta
Adrienne Rich.
Your frozen lips.
Hay que partir
Avanzar
Saco a la espalda
Sin tener temor
Del viento, los torrentes y las frías estaciones.

Tradución: Iratxe Retolaza

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

BIDARRAI & RICH

A Itziar Ziga, a noite que morreu

Adrienne Rich.

Néboa escura
Peneiraba
A fraga vermella
De Bidarraí.
A salvaxe galerna
nocturna
vertíanos
pavor de chuvia
nas veas.
Daquela
Aloumiñei os beizos
De cor morada
De Adrienne Rich
Morta recentemente.
Your frozen lips.
Hai que partir

Avanzar
Saco ao lombo
Sen ter medo
Do vento, os torrentes e as frías estacións.

Tradución: Iratxe Retolaza

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

LOVING ANGELA

Angela Davisek Miarritzen ikasi zuen Birminghameko
Eliza baptistaren zartaketan ezagutzen zituen lau neska
Zendu zirela:

Itsasoari begira geratu zen
Zapalkuntzaren harri zuriaz
Hausnarrean

Uhin beltza amets.

Miarritzera hirekin noanean
Angela Davisen urratsetarik
Ibiltzen bide naun
Hausnarrean

Uhin beltza amets.

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

LOVING ANGELA

Angela Davis aprendió en Miarritz que en la explosión
De la iglesia baptista de Birmingham murieron cuatro chicas
Que conocía:

Se quedó mirando al mar
Reflexionando
Sobre la piedra blanca de la opresión

Sueño de olas negras.

Cuando voy contigo a Miarritz
Parece que recorro
Las huellas de Angela Davis
Reflexionando

Sueño de olas negras.

Tradución: Iratxe Retolaza

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

LOVING ANGELA

Angela Davis aprendeu en Miarritz que na explosión

Da igrexa baptista de Birmingham morreron catro rapazas

Que coñecía:

Ollou ao mar

Reflexionando

Sobre a pedra branca da opresión

Sono de ondas negras.

Cando vou contigo a Miarritz

Semella que percorro

as pegadas de Angela Davis

Reflexionando

Sono de ondas negras.

Tradución: Iratxe Retolaza

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

OUTSIDE NAGO

Outside nago.

Has been baino has behin

bat baizik ez naiz

oraindik ere.

Ene poesia

a-soziala

dela

dinotsut

outsidera

deitzen zaitudan

bitartean.

Ez dut laudatorik nahi

basamortuan oihuz dabilen

ahots ibiltaria

baizik ez naizelako

oraindik ere.

Ene poesia

a-soziala

dela

dinotsut.

Ez dut ezagupenik nahi

ez egun, ez bihar, ez etzi,

basamortuan kantari dabilen

sakrifikatuaren itzal alderraia

baizik ez naizela

dagoeneko.

Ene poesia
a-soziala
dela
dinotsut.
No future outside:
Ahantzi dezatela
Ene poesia
a-soziala
gure amen izerdiak
ahantzi diren bezala.
Amen.

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

ESTIC OUTSIDE

Estic outside.
Segueixo
no sent més
que una que torna a començar.
Et dic
que
la meva poesia
és a-social
mentre
et crido
a l'outside.
No vull cap laudatio
atès que
segueixo no sent més que
una veu ambulatant cridant pel desert.
Et dic
que
la meva poesia
és a-social
No vull cap reconeixement
ni avui, ni demà, ni demà passat
atès que
ja
no sóc més que
una ombra sacrificada
vagant pel desert
Et dic
que

la meva poesía
és a-social
No future outside:
Que oblidin
la meva poesía
a-social
Igual que han oblidat
la suor de les nostres mares.
De les nostres mares.
Amen.

Tradución: Maria Colera
Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

ESTOU OUTSIDE

Estou outside.
Continuo
a non ser máis
que unha que torna a comezar.
E dígoche
que
a miña poesía
é a-social
ao tempo
chámote
ao outside.
Non desexo encomio ningún
aínda
non son máis que
unha voz nómade que berra no deserto.
E dígoche
que
a miña poesía
é a-social
Non desexo recoñecemento
nin hoxe, nin mañá, nin pasadomañá
xa
non son máis que
unha sacrificada sombra
que vaga polo deserto
E dígoche
que
a miña poesía

é a-social
No future outside:
Que esquezan
a miña poesía
a-social
do mesmo xeito que esqueceron
a suor das nosas nais.
Amen.

Tradución: Iratxe Retolaza

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

MARIA MERCEREN (B)EGIA

Soc aquí per que tu fores...

Urtea eman dinat hire hitzak biltzen.
Ene mintzairan ere ez hitzen isiltzen.
Elerik samurrenak nitinan ibiltzen
Eskail nagiaz itsu, mirail biribiltzen.

Hire begia zunan, lotsarikan gabe,
Zabaltzen azkorrian, argiaren jabe:
So urratua zohar, batzutan herabe,
Egin dinat munduaz amodio habe.

Gatzaren andereak ditizten girgiltzen
Baina aritzen gaitun tipulak bipiltzen
Heriotzari trufaz, oraindik nerabe.

Dugun kanta bizia, aditzen norabe,
Berma dakigun egi biluzien labe;
Urtea eman dinat hirekilan hiltzen.

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

MIRADA I VERITAT DE MARIA MERCÈ

En homenatge a Maria Mercè Marça

He passat l'any aplegant els teus mots.
No callaves tampoc en la meva parla.
Caminen entre tu i jo les paraules més tendres
com reflexos al mirall o estelles de mandra.

Els teus ulls desperts, sense vergonya,

són amos de la llum:
clara mirada esquinçada, un deix de timidesa,
que m'ha apuntalat l'amor pel món.

Dona de sal, clar dringar de picarols,
però capaç encara de fer-nos venir el plor,
burlant-se de la mort, encara adolescent.

Cantem ara la vida, escolta'm allà on siguis,
sabem manter la flama de la veritat nua:
aquest any t'he donat morir amb tu.

Tradución: Pau Joan Hernández.

ETXEPARE EUSKAL INSTITUTUA & INSTITUT RAMON LLUL (2016): [Poeta ibiltariak / Poetes itinerants](#), Donostia: Etxepare Euskal Institututa & Institut Ramon Llul.

OLLADA E VERDADE DE MARIA MERCÈ

En homenaxe a Maria Mercè Marçal

Pasei o ano na xuntanza das túas palabras.
Non calabas tampouco na miña fala.
Empregábache as palabras máis ternas
Como reflexos ao espello ou achas de preguiza.

Os teus ollos espertos, sen vergoña,
Son donos da luz:
clara ollada rachada, ás veces tímida,
que me apontoa o amor polo mundo.

Muller de sal, claro soar de cascabeis,
e mesmo é capaz de facernos chorar,
burlándose da morte, aínda adolescente.

Cantamos agora a vida, escóitame alá onde esteas,
sabemos manter a chama da espida verdade:
percorrín este ano a morrer contigo.

A ma belle inconnue...

Eskuen ederraz
Gorputzaren ñabarraz
Soaren zilarraz
Ahotsaren sakonaz
Guztiz oroitzen naiz
Baina ez
Zure izenaz

Ezpainen samurraz
Ipurdiaren errondaz
Ile motzen ilunaz
Lepondoaren nagiaz
Guztiz oroitzen naiz
Baina ez
Zure izenaz

Oin hatzen luzeraz
Bularren balantzaz
Irriaren ozenaz
Mihiaren hezeaz
Guztiz oroitzen naiz
Baina ez
Zure izenaz.

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

A ma belle inconnue...

Esas bellas manos
El colorido cuerpo
La mirada de plata
Lo profundo de tu voz
Lo recuerdo todo
Pero no
tu nombre

Los tiernos labios
Las curvas de tus nalgas
La oscuridad de tus cortos pelos
La pereza de tu pescuezo

Lo recuerdo todo

Pero no

tu nombre

La largura de los dedos de los pies

El tambaleo de tus pechos

La penetrante sonrisa

La lengua húmeda

Lo recuerdo todo

Pero no

tu nombre

Tradución: Iratxe Retolaza

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

A ma belle inconnue...

Esas belas mans

O colorido corpo

A ollada de prata

O profundo da túa voz

Lémbroo todo

Mais non

O teu nome

Os ternos beizos

As curvas das túas nádegas

A escuridade do teus curto cabelo

A preguiza do teu pescozo

Lémbroo todo

Mais non

O teu nome

A largura dos dedos dos pés

O cambaleo dos teus peitos

O penetrante sorriso

A húmida lingua

Lémbroo todo

Mais non

O teu nome

Tradución: Iratxe Retolaza

Itxaro BORDA, *Zure hatzaren ez galtzeko*, Elkar, 2014.

Merçé Rodoreda jatorrizko

Hizkuntzan irakurtzean.

Colometaren bihotzean sua pizten

Denean hasten da dena

Eta urzoak hegan

Eta bizitza oso bat neke artean:

Aira aira aira

Besterik ez da entzuten

Plaça del Diamant

Distiratsuan.

Gerra garratza eta latza etorri da,

Colometa alargundu

Eta urzoak ihes

Eta umeak gosez izuaren sotoetan:

Bizi bizi bizi

Besterik ez da entzuten

Plaça del Diamant

Distiratsuan.

Haurrak handitu dira eta Colometa

Adinean hara doa

Ilea zuri ditu

Eta jartzera doa iturri maldara:

Lana lana lana

Besterik ez da entzuten

Plaça del Diamant

Distiratsuan.

Eta orain Colometaren alabaren

Ondokoek duten tabernan

Biltzen dira jendeak

Telebista haren aitzinean orroaz:

Messi Messi Messi

Besterik ez da entzuten

Plaça del Diamant

Distiratsuan.

PLAÇA DEL DIAMANT

Tot llegint Mercè Rodoreda

en la llengua original.

Tot comença

quan s'inflama el cor de la Colometa

i volen els coloms

i una vida sencera entre tristors:

Aire, aire, aire,

no se sent res
més als esclats de la llum
de la Plaça del Diamant.

Ha vingut la crueltat sense fi de la guerra,
la Colometa ha enviduat
i fugen els coloms
i la gana amenaça els nens al rebost buit.

Vida, vida, vida,
no se sent res
més als esclats de la llum
de la Plaça del Diamant.

Els nens han crescut i la Colometa,
que ha envellit a la plaça,
ja té els cabells blancs
i va a seure a l'ombra de la font.

Treball, treball, treball,
no se sent res
més als esclats de la llum
de la Plaça del Diamant.

I avui, les filles de la Colometa
s'afegeixen a la gentada
que omple els bars dels voltants
per cridar davant els televisors.

Messi, Messi, Messi,
no se sent res
més als esclats de la llum
de la Plaça del Diamant.

Tradución: Pau Joan Hernández

ETXEPARE EUSKAL INSTITUTUA & INSTITUT RAMON LLUL (2016): [Poeta ibiltariak / Poetes itinerants](#), Donostia: Etxepare Euskal Institututa & Institut Ramon Llul.